

פרשת ויצא

דרגת האבות בגבהם האמיתי

ל, טז אֵלֵי תָבוֹא בִּי שְׂכָר שְׂכָרְתִּיךָ

בפרשת הדודאים שבפרשתנו, רבינו עובדיה ספורנו פותח לפנינו צהר, בסוגיא יסודית בלימוד תורה - דרגת האבות הקדושים, והמשתמע ממנה בלימוד חומש בראשית (עיין לעיל פרשת לך לך).

כתב הספורנו (ל, טז ד"ה אלי תבא כי שכר שכרתך):

ולא תעשה עוול בזה לבטל עונת אחותי (רחל) בהיות זה מדעתה ובהסכמתה. ובזה הסיפור הנראה מגונה אצל מגלי פנים בתורה [כוונתו לספרי פרשת שלח פיסקא קי"ב (וכן בסנהדרין עט, ב) על הפסוק (במדבר טו, ל) "וְהִנָּפֵשׁ אֲשֶׁר-תַּעֲשֶׂה בְיַד רָמָה", זה המגלה פנים בתורה כמנשה בן חזקיה, שהיה יושב ודורש בהגדה של דופי לפני המקום. אמר: לא היה לו לכתוב בתורה "וַיִּלָּךְ רְאוּבֵן בְּיָמֵי קְצִיר-חֹטִים" וכו'] הודיענו אמנם שהיה ענין התולדה אצל האבות כמו שהיה ענינו אצל אדם ואשתו קודם חטאם. כי לא היתה כוונתם בו להנאת עצמם כלל [הדגש על המלה 'כלל', כלומר ללא כל שמץ הנאה עצמית], אבל היה להקים זרע בלבד לכבוד קונם ולעבודתו, עכ"ל.

וכן פירש הספורנו לעיל (ב, כה) ד"ה ערומים... ולא יתבוששו, וזה לשונו:

כי אז [לפני חטא אדם הראשון] היו כל פעולותיהם וכל [אולי צריך לגרוס 'בכל'] אבריהם לעשות רצון קונם בלבד, לא להשיג תענוגות נפסדות [כלומר, חולפות] כלל, באופן שהיתה פעולת המשגל אצלם כפעולת אכילה והשתיה המספקת [הנחוצה לעצם קיום הגוף], ובכך היה ענין אברי המשגל אצלם כמו ענין הפה והפנים והידיים אצלנו [שאינן מכסים אותם, כי אין הרגשת בושה בהיגלותם] עכ"ל.

הרי שדרגת האבות היא כדרגת אדם הראשון (יציר כפיו של הקב"ה!) לפני החטא. האבות עמדו לתקן את העולם במלכות ש-די, להחזירו לדרגתו של

קודם חטא אדם הראשון. אפשר, שעם השלמת מטתו השלימה של יעקב בחיר האבות, אחר שישמעאל יצא מבית אברהם, ועשו יצא מבית יצחק, היה העולם חוזר למצבו הראשון, על כל המשתמע מכך, לולא פרשת יוסף ואחיו. הרי יוסף ראה בחלומו ש"הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עֶשְׂרֵת כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי" (לז, ט), ויעקב הבין כפשוטו שכוונת "הַיָּרֵחַ" היא לרחל אשת יעקב, על אף שהיא כבר מתה, אלא ראה בזה את תחיית המתים, (הרחבנו בזה בפרשת וירא בסוגיית האבות ותחיית המתים). לית מאן דפליג כי תחיית המתים לא תבא לעולם בזכות אנשים אשר אפשר לדון אותם על פי מושגנו אנו.

מצינו שגם הרמב"ם (מורה נבוכים חלק שלישי פרק נא) הפליג בדרגתם הרוחנית של האבות, וזה לשונו:

...אבל שיהא האחד מבני אדם יהיה בידו מהשגת האמת והחשק במה שהשיג, מצב שבו יהיה מדבר עם בני אדם ומתעסק בדברים הכרחיים לגופו, וכל דעתו באותה שעה מופנית אליו יתעלה, והוא לפניו יתעלה תמיד בלב, והוא עם בני אדם בנגלה... הרי דרגה זו איני אומר שהיא דרגת כל הנביאים, אלא אומר אני שהיא דרגת משה רבינו, שנאמר בו "וַיִּגְשׁ מֹשֶׁה לְבְדוֹ אֶל־ה' וַהֲם לֹא יִקְשׁוּ" (שמות כד, ב)... וזו גם דרגת האבות... כי ארבעה אלה כלומר, האבות ומשה רבינו... והיו עם זאת פעמים מתעסקים בהנהגת בני אדם והגדלת הממון והטיפול ברכוש... היו עושים אותם באבריהם, לא יותר, ודעתם לפניו יתעלה לא תסור... ואין דרגה זו דרגה שאפשר שיחשוב איש אשר כמוני להדריך בני אדם להשיגה... עכ"ל הרמב"ם.

מגדולי האחרונים, הלא הוא שר התורה ר' מאיר שמחה הכהן מדוינסק בעל ה'משך חכמה' כותב בהקדמה לספר שמות:

נבואת משה היא למעלה מנבואת כל הנביאים... איך צוה השם שיאמינו לעולם במשה... שמא יבחר משה אחר זה (מתן תורה) חלילה להוסיף (על תרי"ג) מדעתו? ועל כרחין שהשי"ת שלל ממנו הבחירה לגמרי, ונשאר מוכרח כמלאכים [כלומר, דרגת הבחירה שלו היא ברמה של מלאך ולא של בשר ודם].

בזה אנו למדים כיצד להתייחס לענקים אלו, אבות האומה, ואולי אפשר לקרב את הענין אל שכלנו על ידי משל פשוט. ידועה התופעה של 'פחד גבהים', אדם העומד על גשר או הר גבוה וכדו' ומביט למטה. והנה אותו אדם עולה על מטוס ומביט למטה לא מגובה של קילומטר אלא של אלפי קילומטר, ואינו סובל מפחד גבהים, אתמהא! ונראה שהסיבה לכך היא, שבמקרה הראשון שרגליו עומדות על הגשר/הר, המגע עם נקודת המוצא הוא אשר יוצר את המצב, אשר כתוצאה ממנו ראשו מסתחרר. לא כן כאשר הוא במטוס מנותק לחלוטין מכל מגע עם היסוד, אז אינו חש כל סחרור בראשו. כך אצלנו, כאשר אנו חושבים על החפץ חיים או ר' מאיר שמחה, ונדמה לנו שיש נקודת מגע מסוימת בינינו, ראשו מסתחרר מ'פחד הגבהים'. לעומת זאת כאשר אנו חושבים (למשל) על רבינו הקדוש, שברור ונעלה מכל ספק שאין שום נקודת מגע בינינו וביין אותו ענק רוחני (אשר אפילו אחרי מותו היה חוזר לקדש בביתו בליל שבת - כתובות קג, א), אז אין פחד גבהים.

קל וחומר בן בנו של קל וחומר, כאשר אנו חושבים על האבות הקדושים, שהרמב"ם לא כלל אפילו את רבינו הקדוש בקבוצה המיוחדת שלהם, שאין אנו חשים כל פחד גבהים. לכן נפלו בפח אלו אשר ניגשו לדון אודות האבות 'בגובה העיניים', שיטה זאת של 'גובה עיניים' מראה על טעות יסודית בלימוד חומש בראשית וסיפורי האבות, או (גרוע מזה) על גבהות העיניים (!) של הלומד. גבהות העיניים עומדת בסתירה גלויה ליסוד היסודות של כל לימוד תורה, הרי היא מידת הענוה.

משל קטן: כאשר מרן ה'חזון איש' אמר בוידוי ביום הכיפורים "גזלנו", הוא התכוין לעצמו ולא ליהודי אחר אי-שם. אלא שהיהודי האחר אולי פרץ את הכספות בבנק, ואחר לקח מן החנות ולא שילם, והאחר הפריז על המידה בקביעת המחיר לצרכן ועוד ועוד. ואילו החזון איש אולי התכוין ב"גזלנו" שלו, שכאשר טלפן הטלפון בדירתו הצנועה ביותר, הוא נתן לו לצלצל שלוש וחצי שניות במקום שלוש שניות, ובזה גזל מהזולת כחצי שניה של זמן יקר.

הוא אשר אמרנו: נכון הדבר שהאבות חטאו ("חטא בזה אברהם אבינו" — רמב"ן), אולם הכוונה לומר שחטאו לפי דרגתם הם של הארבעה שמנה הרמב"ם, ולא חטאו בדרגתם של אלה הכותבים עליהם ב'גובה העיניים', ובזה מגלים פנים בתורה שלא שערום אבותינו ואבות אבותינו.